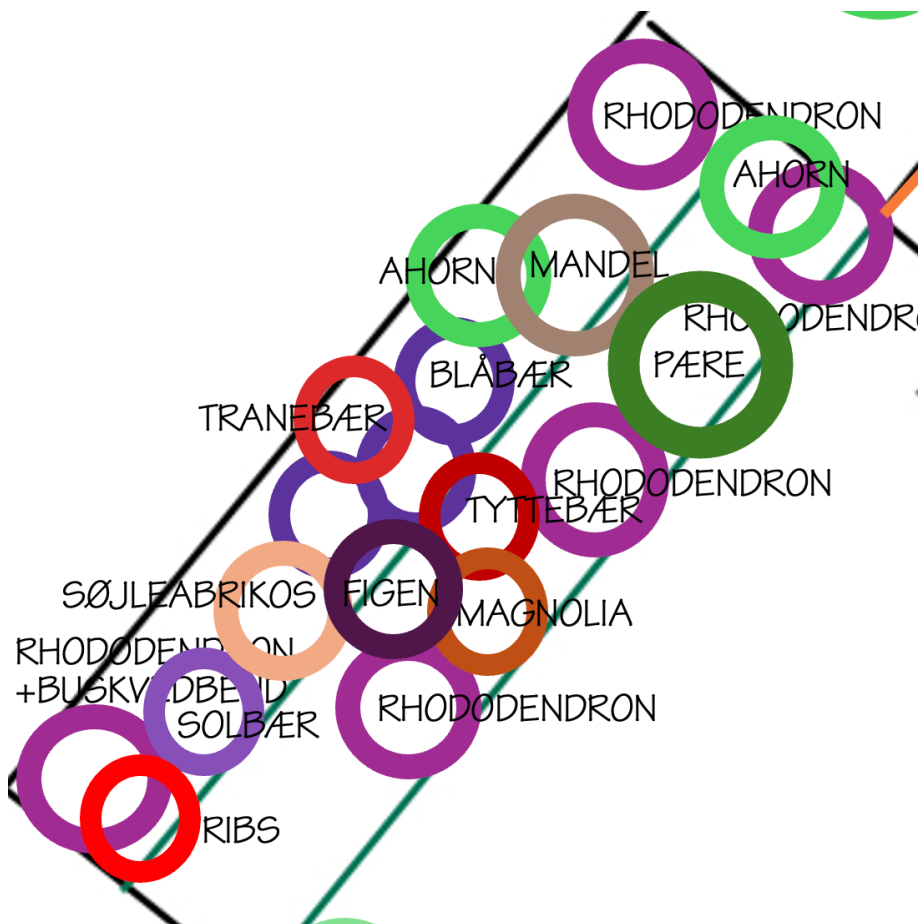
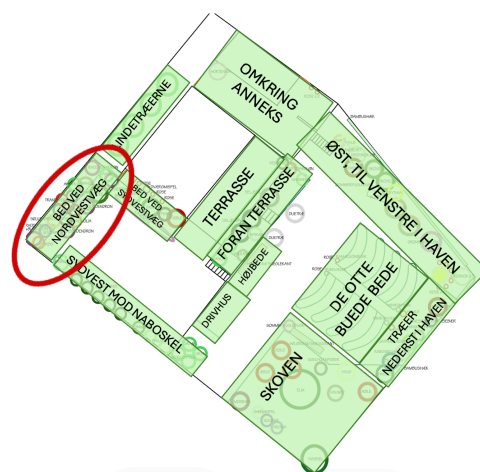
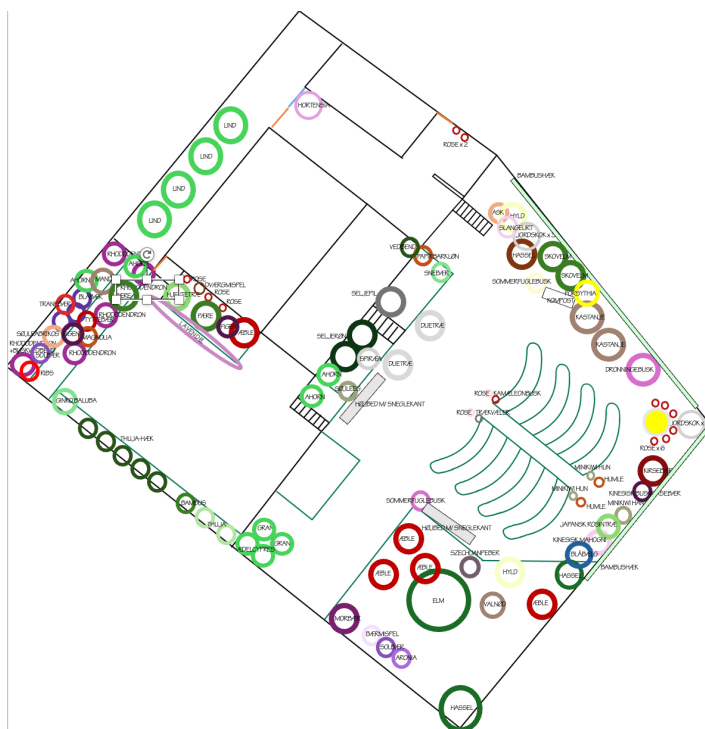

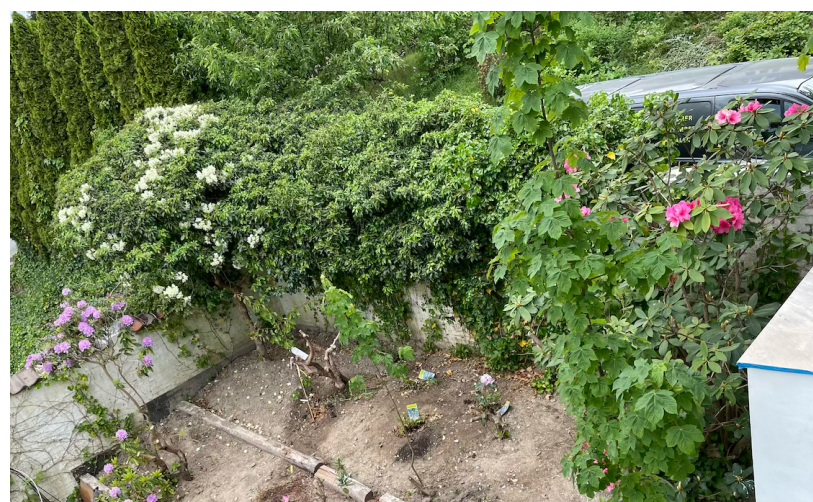
BED VED NORDVESTVÆG

BED VED NORDVESTVÆG

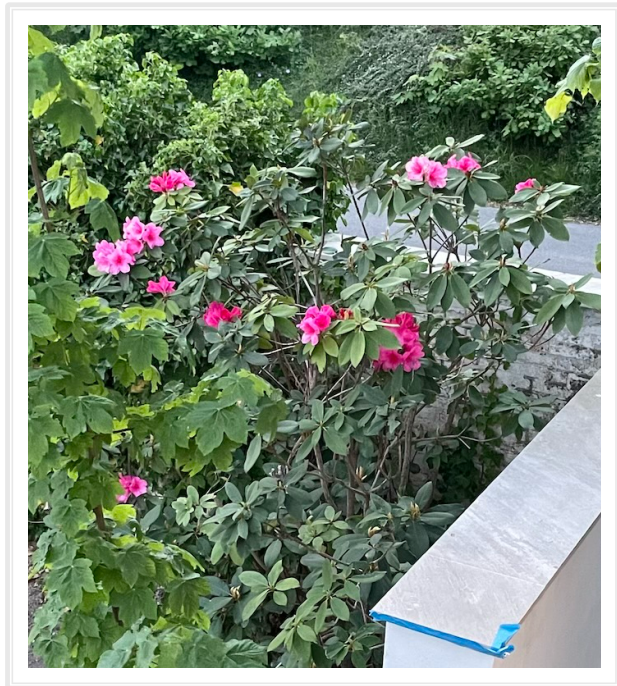
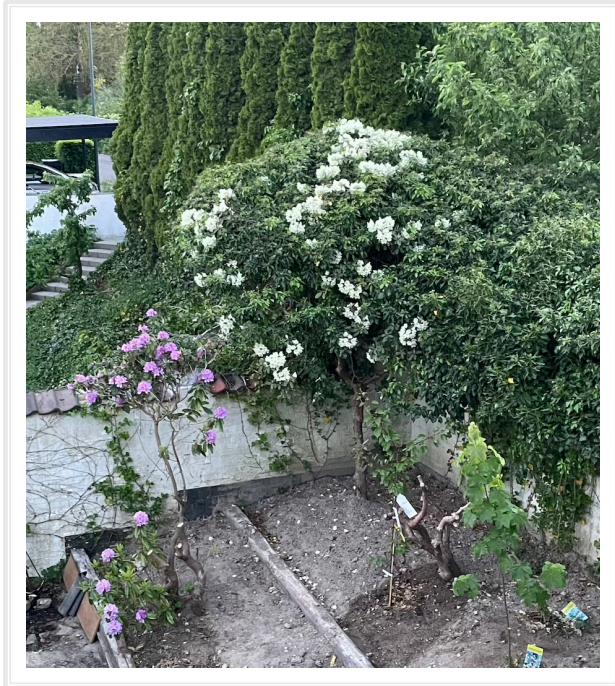

Dette bed ligger også i GÅRDEN, som jo er der, hvor jeg har fået nedgravet jordvarmeslanger; 8 spiraler med en diameter på 75 cm. og 4 meters højde, og de er blevet nedgravet i 5- 6 meters dybde. Det fylder tilsammen et areal på cirka 70 kvm., dvs. over halvdelen af gården. Jorden har i halvandet år skullet sætte sig, så indtil nu har alt i det område været midlertidigt eller en spæd klargøring til fremtiden. Jeg kan se, at det også har været nødvendigt. Flere steder har jorden sat sig igen og igen, hvor jeg pludselig er kommet ud til fordybninger på 20 cm., hvor jeg så har skovlet jord på og jævnet ud – for så at afvente næste sætten sig. I præcis dette bed er der to nedgravede spiraler, så bedet har arbejdet virkelig meget. Jeg valgte en foreløbig version af at lave to bede i forskudt højde. Der blev lagt gamle genbrugstræstammer (fra da jeg brød etageadskillelse ned inden i huset). De kan nemlig sagtens tåle bedets megen arbejden. Når jeg etablerer mere permanente bede, så vil de formentlig blive bygget op i brosten, som jeg har rigeligt af.

Hvad der allerede var i bedet, skal præsenteres som det første. Det var tidligere et tætpakket bed med de smukkeste rododendroner, der havde stået her i cirka 30 år. Det var med meget stor begrædelse (og til min store overraskelse), at de skulle skæres så langt ned, som de blev, da jeg fik lagt jordvarmespiralerne. Jeg havde både håbet og troet, at der ville være lidt mere fleksibilitet hos dem, der lavede arbejdet. Men de skulle altså have stort bevægerum. Gudskelov er rododendroner virkelig robuste, og jeg kunne i foråret ånde lettet op og konstatere, at der var tre (og måske en mere, så at kun én

rododendron måtte lade livet endegyldigt), der ligefrem så ud til at have haft glæde af at blive beskåret hårdt. De blomstrede i hvert fald smukt.

EFEU. I midten mellem rododendronerne, og også ret intensivt ved den hvidblomstrende er en også ret gammel efeu. Jeg synes, at den ser smuk ud, og den fungerer også ved væggen, men der er ingen tvivl om, at efeu er så stærk en plante, at jeg allerede næste år kommer til at skulle skære hårdt i den, hvis den hvid rododendron og de øvrige nyplantede træer og buske skal have optimale vækstbetingelser.

Min utålmodighed med at få plantet mere permanente ting, fordi jo altså et træ er ret mange år om virkelig at komme i frodighed, gjorde, at jeg plantede nogle træer allerede sidste år, selvom bedet sætter sig og skal færdigbygges i kommende sommer. Bedet ligger i læ, det får mange timers sol hver dag, og det er således virkelig egnet til de planter, der er mest varmekrævende.

MAGNOLIA SOULANGEANA. En type magnolia med store hvide blomster, som har et rosa skær. Blomsterne kommer frem inden løvspring i april-maj, hvor de er meget iøjnefaldende og tulipan-lignende i form. Typen har fine grønne blade. I løbet af vinteren kan man ret tydeligt se de nye blomsterknopper. Bliver 5-6 meter høj og 2-3 meter bred, er middelvoksende og opret i sin vækst. Denne type trives bedst på en solrig placering, men kan også tåle let skygge. Herudover vil den også gerne stå i læ.

Jeg plantede i det bagerste bed en række lave surbundsjord-krævende frugtbuske. Jeg har ikke taget closeup billeder af dem, idet der ikke er så meget at se endnu. Så derfor for nu blot beskrivelse af dem.

BLÅBÆR, tre typer: PATRIOT (venstre bagerst), BLUE CROP (højre bagerst), BRIGITTA BLUE (midte forrest). Alle tre typer er STORFRUGTET. Bliver på 5 år 0,75-1 meter høj og bred. Blomstrer i foråret med små grøn/gule blomster. Bærrene kan høstes fra august. En nøjsom busk. Vigtigste krav er sur bund.

TYTTEBÆR. Tyttebær foretrækker nogen skygge (det vil komme fra planterne i det forreste bed) og som sagt forholdsvis tør, sur jord. I Danmark er den almindelig i Vest- og Nordjylland på mager bund i nåle- og birkeskove, mens den er sjælden i resten af landet. Planten er afhængig af et komplekst svampenetværk, der findes i den i lang tid uberørte natur, og det kan være det, der medfører, at den ikke overlever hos mig. Der er jo blevet rodet så meget rundt i jorden hos mig i forbindelse med jordvarmeetableringen, at det svampenetværk, der givetvis var i jorden i forvejen rundt omkring de i mange år uforstyrrede rododendroner, er blevet forstyrret så meget, at der går mindst 2-3 år, før det begynder at være der igen. Nu forsøger jeg mig dog.

Tyttebær er stedsegrøn. Bliver 5-25 cm. høj og vokser mest i bredden med underjordiske, krybende skud. De overjordiske skud er mere oprette. Samlet er vækstformen pudeagtig. Blomsterne er spredte og først

lysegrønne, men lige så snart de springer ud er de smukt klokkeformede og hvide eller rosa. Frugterne er koralrøde.

TRANEÆR. Cirka samme krav til jorden som tyttebær har, har tranebær. I naturen vokser busken i Vest- og Nordjylland og Norden i øvrigt, gerne på moseområder. Så også her kigger jeg med spænding til, om den klarer sig hos mig. Min motivation for at plante både tyttebær og tranebær er, at jeg synes, det er dejlige bær.

Tranebær er en krybende, stedsegrøn dværgbusk med korte, tynde stængler. Den er stedsegrøn på den måde, at selv om bladene bliver rødbrune om efteråret, så farves de samme blade igen grønne næste forår. Blomsterne er pink. Bærrene er små, røde og runde og sidder som perler på en snor. Rodnettet er fint og tyndt og vidtstrakt, når den vokser til.

SOLBÆR. Længst til venstre i det bagerste bed har jeg plantet en solbærbusk og en ribsbusk. Solbær er omtalt i bed 'skoven'. Solbær er ret robust, men vil dog gerne have et højt indhold af kalium og magnesium i jorden, og det skal jeg selvfølgelig sikre. Solbær er ikke surbundselskende, så derfor er det vigtigt, at surdejstemaet i midten af det bagerste bed får særbehandling.

RIBS. Haveribs er en løvfældende busk med en opret vækstform. Den bliver cirka 2 x 2 meter, når færdigudvokset. Blomsterne sidder i lange klaser, der igen sidder i bundter ved bladhjørnerne på ældre grene. Hver blomst er lille og gulgrøn. Bærrene er røde. Ligesom ved solbær ligger rodnettet højt i jorden med mange, fine rødder.

Ribs er dejlige at spise direkte fra busken, om end nogen vil betegne dem som sure. Min yndlingsmåde er at løsfryse dem og så tage en håndfuld op om aftenen, hælde lidt honning over dem, og næste morgen er de perfekte til yoghurt.

MANDEL, SØD, DVÆRG, prunus amygd. dulcis. Jeg drømmer om at høste egne mandler. Og er der nogetsteds her på grunden, at der er meget sol og læ, så er det i netop dette bed. Så jeg gør eksperimentet, om jeg kan få mandler. Tålmodighed er utvivlsomt en dyd, der skal anvendes her, fordi den bærer begyndende fra om 5 år. Når den begynder at blomstre, er det med smukke lyserøde blomster. Billede er blot til at nære drømmen.

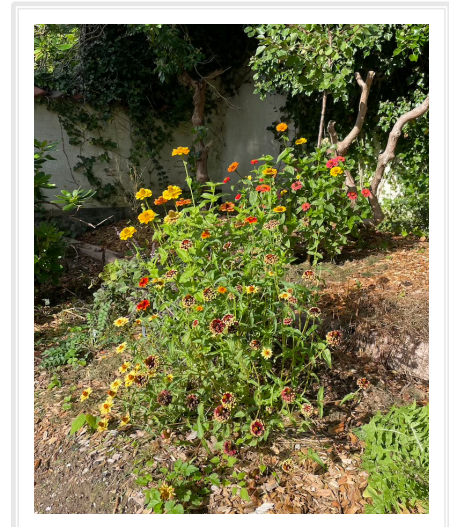
SØJLEABROKOS, prunus armeniaca 'somo'. Dette frugttræ kræver også en af de varmeste voksepladser i haven samt næringsrig jord. Bliver 3-4 meter højt, bliver ikke særlig bredt. Giver runde orange frugter. Modningstid i slutningen af juni-start juli. Saftig, sød og aromatisk smag. Gult frugtkød. Skålformede rosa blomster. Blomstrer marts-april. Der går et par år før jeg kan håbe på de første. Billede er til at nære drømmen.

AHORN. Der er to formentlig selvsåede ahorn i bedet; et helt til højre lige foran udendørsbruser. Og ét i det bagerste bed cirka i midten. Om de skal forblive på den lange bane, ved jeg ikke. De skød næsten en meter i højden begge to sidste år, og hvis jeg kan holde dem lidt smalle, så giver de nu nok de næste åringer god mening. Se detaljeret beskrivelse af ahorn i fil om bed 4.

Af andre ting, der kom i bedet det første år, nogle ting enårige, andre flerårige, kan nævnes:

ZINNIA. Også i dette bed satte jeg i en cirkel om nogle af de nyplantede træer disse enårige blomster, der var en fryd for øjet. Se særskilt fil herom.

HAVEBASILIKUM, MAGIC MOUNTAIN. En krydderurt, der er et alternativ til den endnu

mere varmekrævende klassiske basilikum, idet den fint vokser ude og har lang sæson. Den tåler dog ikke frost, så hvis man vil have den til at overvinde, skal den graves op og sættes frostfrit. Kræver lun og solrig plads. Besøges af bier, sommerfugle og andre insekter.

Både blade og blomster kan spises. Blade smager lidt mere pebret og krydret end de basilikum, vi normalt spiser. Blomster smager som rød basilikum. Kan tørres.

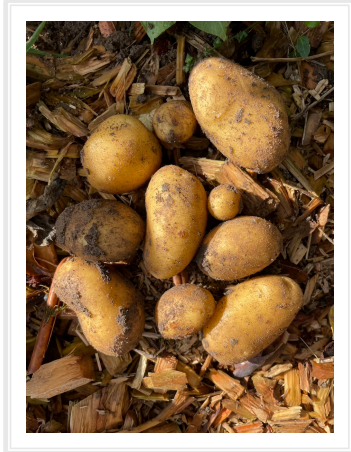
PEBERROD. Peberrod er en flerårig urt med lange blade, der udvikler lange, kraftige, cylindriske rødder med skarp smag og lugt. Peberrod indeholder tre gange så meget C-vitamin som citroner. Om end peberrod er nem at sanke fra midt sommer og helt hen i det sene efterår, så kan jeg godt lide at have en enkel plante selv til at bliver stort set selvforsynende med frisk peberrod. (Billede næste år).

BIBERNELLE. Denne plante lærte jeg første at kende for få år siden, men siden dengang har den været fast ingrediens i mit køkken. Vindbestøves. Spredes med frø. Kan også deles, har en stor klump som rod. Den sætter små mørkerøde blomsterhoveder, der dannes på korte stilke midt på sommeren. Bliver 30-50 cm. høj, er en staude med aflange smalle mørkegrønne blade fra roset. Den har en vis skyggetolerance, men kan også godt lide fuld sol. Foretrækker tør, gerne kalkrig jord. Er grøn også om vinteren. Bladene kan spises hele året, og smagen er let agurkeagtig.

Bemærk at der i det øverste bed er bærbuske, der kræver sur jord, og at der i det nederste bed er planter, der kræver kalkholdig neutral jord. Man skal således tænke sig lidt om, når man planter et stort bed til, at man får sat dem korrekt i forhold til de jordforhold, man skaber for buskene.

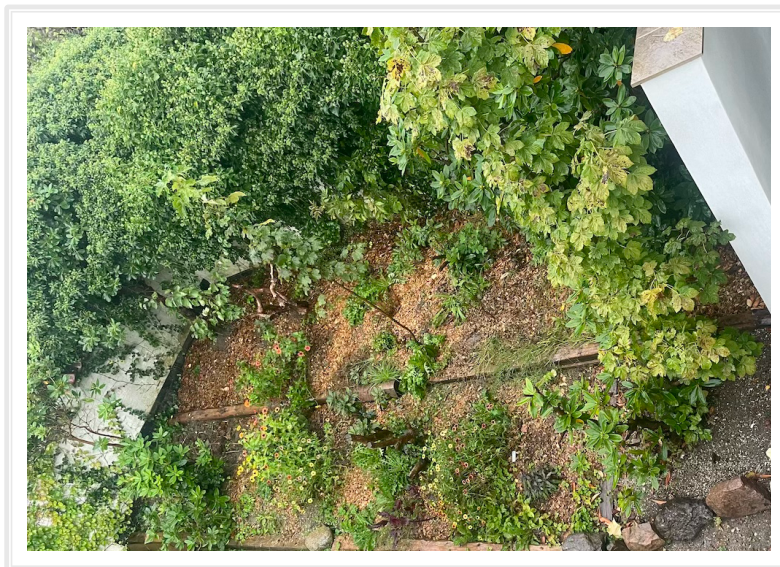

SKOVJORDBÆR. Jeg har sat skovjordbær langs kanterne af de to bede. Løs, tueformet, 15-20 cm høj, flerårig urt med udløbere, hvide blomster og røde små bær. De smager lidt mere intenst og parfumeret end almindelige jordbær, men personligt nyder jeg at spise bærrerne. Trives i almindelig fugtig havejord i sol og halvskygge. I skygge sættes planterne ikke frugt, men bruges kun som bunddække. Kan med fordel gødes med kompost af grannåle. Spredes sig via mange udløbere og er derfor en fantastisk bunddækkeplante. Her et billede fra min tidligere bolig. Det ses tydeligt, at de vokser intenst i højbedet og ret aggressivt sætter udløbere.

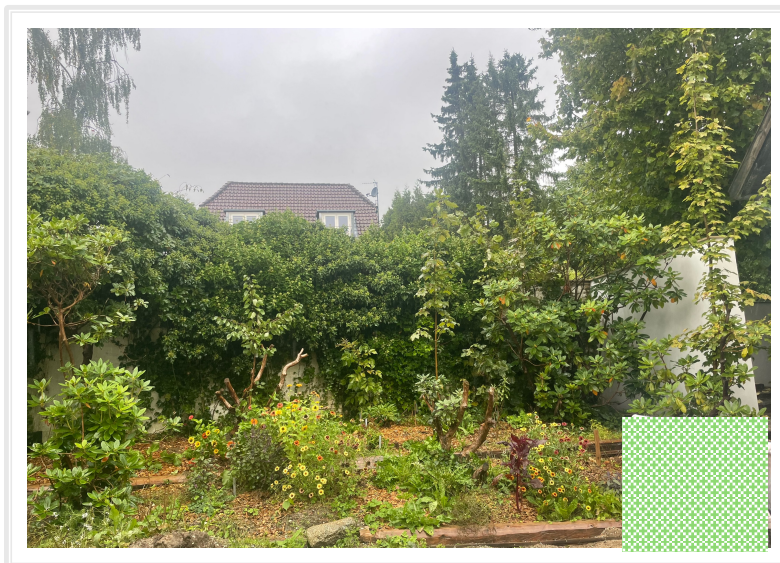

KARTOFLER. Ligesom i det andet bed i gården, der har midlertidighed over sig, så satte jeg i dette bed en hel del kartofler spredt rundt i det. De gav rigtig godt udbytte. Se lige godt på billedet af blot én kartoffelplante høst. Det er lidt som at grave guld op af jorden.

SALVIE, RØD. Jeg bruger meget ofte salvie i mad, og derfor satte jeg en sådan. Den er flerårig og vil vokse sig væsentlig større. Billede kommer næste år.

Sluttelig vises et par billeder fra ultimo august 2024, hvor bedet står ganske tæt og fint. Første billede taget fra førstesalen af huset, og næste billede er taget stående foran bedet. Trods dets midlertidighed, så er jeg tilfreds med, hvor fint rammen for fremtiden er blev skabt.

2025 var året, hvor bedet skulle finde sig en mere færdig form strukturmæssigt, ligesom at tilplantningen af træer og flerårige planter skulle færdiggøres. Afgrænsningen af bedet skulle laves samtidig med, at der blev lagt ny flisebelægning.

Der blev tilføjet to nye buske / træer:

PÆRE, SØJLE, CONFERENCE. Der kan bestøve pæretræet i felt 8. Og så er det også rart at have to sorter. Conference modner slut september-start oktober. Clara Friis i bed 8 er allerede klar slut august til midt september. Så med disse to typer pære skulle jeg gerne have op til 3 måneders pæresæson.

FIGEN. Argumenter for, hvorfor jeg skal have figentræ er omtalt i felt 8. Blev plantet i sensommeren. Det bliver spændende, om den har overlevet den hårde frost.

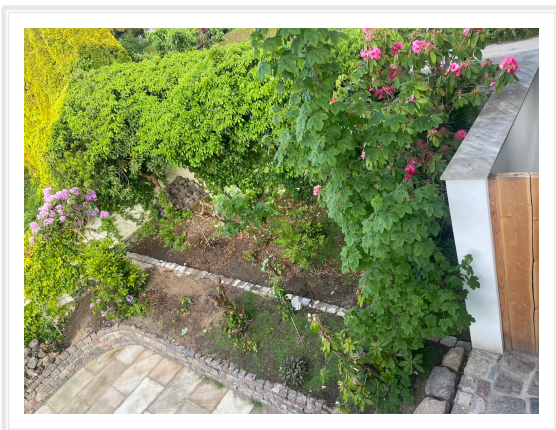
FLISER & MURE. Maj-juni var tidspunktet, hvor hele området mod sydvest blev flisebelagt, samt der blev opbygget kanter og mure med brosten. Det fik stor betydning for felt 9-bedet. Jeg fik i beton lagt, cirka midt i bedet på den lange led, en enkel række brosten. Der er cirka 20 cm. højdeforskel mellem øverste bed og nederste bed. Jorden er skrånet, så det ses ikke så tydeligt. Stenen vil i høj grad forebygge jordskred. Og jeg vil i det bagerste bed kunne fastholde et afgrænset surbeds-område til blåbær, mens bedet forrest ikke skal være sur. Forrest blev der bygget en decideret 4-lags mur i brosten. Igen for at sikre, at jorden ikke skrider.

Læg mærke til hjørnet til venstre, længst ovre mod nabogrunden. Jeg valgte i sidste øjeblik at få buet hjørnet, frem for at det blot blev en 90 grader vinkel. Det har æstetisk og visuelt haft meget større positiv betydning, end jeg først troede.

Det var virkelig befriende langt om længe at få denne solide ramme på plads. Det betyder også, at jordfor-bedring, samt tilplantningen af, og væksten i de allerede eksisterende træer, buske og øvrige planter for alvor kan foregå i ro og mag de næste par år.

Sådan ser bedene og murene ud oppefra.

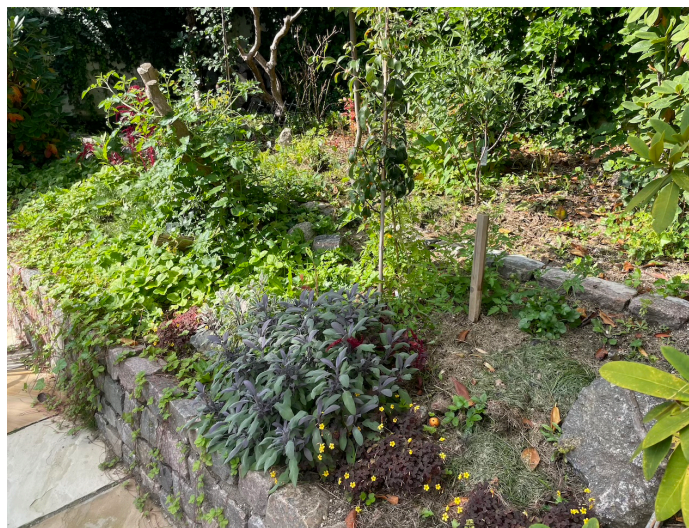
At få et bed til at blive som man vil, er selvsagt en proces med mange delfaser over nogle år. Så tålmodighed er en dyd.

Hvad der imidlertid skal gå hurtigt, når man arbejder med jordfrugtbarhed efter regenerative principper, er at jorden ikke må stå bar. Der skal hurtigst muligt et dække på jorden, der skal være så uforstyrret som muligt, så jordelivet får ro til at opbygge sig.

Derfor plantede jeg ret mange SKOVJORDBÆR, der meget hurtigt breder sig. Derudover plantede jeg SYRE og to farver SALVIE. Op ad de nedklippede rhododendroner, plantede jeg nogle AMARANT, jeg havde forspiret; til dem var jorden dog tydeligvis ikke næringsrig nok. Men lidt høst fik jeg da. Og så blev der også op af disse træstammer plantet nogle TOMATER, jeg havde i overskud efter en 'næsten for god' forspiring. Jeg plantede også et FIGENTRÆ, som jeg skal have lavet solid jordforbedring omkring næste år. Og endelig en kravlende ROSMARIN, som jeg satser på kan klare at trives tæt på stenkanten, idet rosmarin jo ikke kan lide næringsrig jord, snarere gerne vil have sten og grus i den.

Med andre ord: En masse krydderier og spiselighed. Ren overflod.

Det hele nåede således at vokse sig pænt til. Billederne er fra september og første halvdel af oktober; man benoves faktisk over, hvor hurtigt ting får fat.

I hjørnet, igen for at der var noget i og på jorden, satte jeg en TALLERKENSMÆKKER, jeg havde forspiret tidligere på året. Den er taknemmelig og spreder sig hurtigt.

Bag ved den kan anes en RABARBER. Dem har jeg spredt nogle stykker af vidt forskellige steder i haven. Tiden må vise, hvor de trives bedst.

Til inspiration vil jeg vise to hjørner af grøntsagsbedene nede i haven, hvor der også blev sat tallerkensmækker, efter jeg havde fået fin høst af bønner mm. Blomster og spæde blade er jo spiselige, og det er fantastisk at komme i haven langt hen i oktober og blive næsten blændet af den intense orange hver gang endnu en blomst er sprunget ud.

Tallerkensmækker kravler også opad, hvis den får noget at gøre det opad. Jeg lod dem i dette tilfælde dække jorden, men den skulpturelle dimension, når de vokser opad, er også virkelig fin.

Jeg håber med denne beskrivelse af felt 9 især at inspirere til, at haveejere tillader sig at lade sig rive med og planter løs af hjertets lyst. Og høster. Det behøver ikke nødvendigvis være så styret og pænt. Overflod i sig selv er jo også en kvalitet, det er værd at gå efter. Overfloden og de konstant skiftende udtryk er også en sand fryd at skue fra badet!

Billedmæssigt vil jeg slutte med at vise, hvor smukt blåbærrenes løv står i oktober, i ret lang tid, inden de smider bladene.

Hvad der skal ske næste år, afhænger bl.a. af, hvor godt salvien, rosmarinen og jordbærrene kommer tilbage, samt hvor hurtigt og meget træerne vokser sig til. Og så afhænger det også af, om jeg er i det modus, at jeg vil have 'lidt mere orden i sagerne', eller jeg stadig trives med 'kaosoverflod'.

En sidste ting, der skal nævnes er, at jeg satte i oktober en del blomsterløg og nogle stauder, der i forsommeren peger bedet i retning af gul, hvid og gylden. Præcis hvad der kom i jorden, vil blive beskrevet, når jeg ser, hvad der rent faktisk kommer op. Dvs. der kommer en ny opdateret version af denne fil omkring medio 2026.